

МОНІТОРИНГ У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ СОЦІОГУМАНІТАРНОЇ БЕЗПЕКИ

С.Є.Горбатюк,

Національна академія державного управління при Президентові України

Email: svitlana_yg@ukr.net

ORCID: 0000-0002-1600-5696

У статті обґрунтовано сутність моніторингу як організаційно-правового елемента управлінської діяльності в системі забезпечення державного управління у сфері соціогуманітарної безпеки в Україні. На підставі аналізу законодавчих і стратегічних документів розкрито правові аспекти державного регулювання організації і проведення моніторингу у сфері забезпечення соціогуманітарної безпеки як складової національної безпеки України. Виявлено основні проблеми і суперечності підходів до розуміння поняття моніторингу у вітчизняній державно-управлінській практиці.

Розроблено теоретичну модель моніторингу стану соціогуманітарної безпеки, яка включає низку взаємопов'язаних і взаємозумовлених систем, що формують єдиний механізм.

Ключові слова: моніторинг, соціогуманітарна безпека, державне управління, стратегічні документи.

MONITORING IN THE SYSTEM OF PUBLIC ADMINISTRATION ENSURING IN THE SPHERE OF SOCIAL AND HUMANITARIAN SECURITY

S.Ye.Horbatyuk,

National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

The essence of monitoring as organizational and legal element of administrative activity in the support system of public administration in the social and humanitarian sphere of safety in Ukraine is proved in the article. On the basis of the analysis of legislative and strategic documents legal aspects of public regulation of the organization and carrying out monitoring in the social and humanitarian sphere of safety as the part of national security of Ukraine are disclosed. The main problems and contradictions of approaches to a concept of monitoring in domestic state and administrative practice are revealed.

The theoretical model of monitoring of a condition of social and humanitarian security, which includes a row of the interconnected and interdependent systems forming the uniform mechanism, is developed.

Key words: monitoring, social and humanitarian security, public administration, strategic documents.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Процеси реформування в українському суспільстві пов'язані з подальшим ускладненням соціально-економічних перетворень і супроводжуються загостренням викликів соціогуманітарному розвитку, що зумовлює нові вимоги до якості державної політики у сфері забезпечення соціогуманітарної безпеки, ефективності державно-управлінських рішень під час її формування та реалізації. Планування, оцінювання і прогнозування в галузі безпеки неможливо здійснити без ефективного моніторингу процесів, що відбуваються в соціальній, гуманітарній, економічній сферах суспільства. Саме ефективний моніторинг у розвинених країнах став дієвим інструментом забезпечення органів державної влади об'єктивною, точною та релевантною інформацією, основою ухвалення управлінських рішень.

У Стратегії національної безпеки України створення єдиної системи моніторингу, аналізу, прогнозування та прийняття рішень у сфері національної безпеки визначено як один із напрямів

державної політики національної безпеки України. Оскільки в архітектоніці сучасної системи національної безпеки дедалі більше місце відводиться соціогуманітарній безпеці, аналітичне забезпечення органів державної влади, зокрема вдосконалення інструментарію інформаційно-аналітичної підтримки діяльності суб'єктів забезпечення соціогуманітарної безпеки, в тому числі її модернізації залишається пріоритетним завданням теорії і практики державного управління.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою та виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У сучасній парадигмі державного управління проблему впровадження моніторингу в діяльність органів державної влади відносять до найбільш актуальних. Так, теоретичні аспекти моніторингу в забезпеченні державно-управлінської практики розкривалися в працях Г.Атаманчука, В.Бакуменка, О.Валевського [3], В.Кравченка, Ю.Сурміна, С.Телешуна, І.Рейтеровича [6] та інших дослідників. Питанням теоретико-методологічного забезпечення моніторингу в муніципальному управлінні при-

© Горбатюк С.Є., 2018

свячені праці В.Вакуленка, П.Гувера, Є.Ромата, Ф.Котлера та ін. Про підвищення уваги до проблеми забезпечення національної безпеки свідчать наукові праці В.Богдановича, А.Семенченка, О.Резнікової, В.Цюкало, О.Устименка, А.Плужника [5], І.Гаєвського, А.Качинського [7], О.Копиленко, С.Чернявського та інших авторів, у яких висвітлюються питання моніторингу в цій царині управлінської діяльності. У 2016 р. у Києві відбулася перша міжнародна конференція “Моніторинг викликів урядуванню в секторі безпеки України: стан і потреби” [12].

Зважаючи на зростання ролі моніторингу в управлінських процесах, різними сегментами життєдіяльності суспільства, в Національній академії державного управління при Президентові України було підготовлено низку дисертацій, у яких розкрито особливості моніторингу в системі державного управління (З.Гбур), регулюванні зайнятості населення (О.Бондаренко), реформуванні житлово-комунального господарства (М.Кіпенко), малого підприємництва (О.Титаренко) та ін.

Водночас, незважаючи на увагу наукової спільноти до різноманітного інструментарію аналітичного забезпечення публічного адміністрування, проблематика моніторингу в державному управлінні у сфері соціогуманітарної безпеки все ще є недостатньо дослідженою. З огляду на розвиток правової бази маловивченими залишаються питання сучасного правового забезпечення державного регулювання організації і проведення моніторингу, у тому числі в контексті прийняття стратегічних документів, спрямованих на забезпечення соціогуманітарного розвитку суспільства.

Тому **метою статті** є розкриття ролі моніторингу в системі забезпечення соціогуманітарної безпеки, правових аспектів державного регулювання організації і проведення моніторингу на прикладі законодавчих і стратегічних документів, спрямованих на забезпечення безпеки і соціогуманітарного розвитку суспільства.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Упродовж ХХ ст. у світовому співтоваристві в результаті переосмислення поглядів на соціогуманітарну безпеку об’єктивно відбулося розширення соціальної функції держави [1]. У розвинених демократичних країнах збільшення кількості завдань держави в соціогуманітарній сфері супроводжувалося формуванням механізмів та інструментів державного управління, що забезпечували ефективну діяльність інститутів соціальної і гуманітарної політики, які виконують широке коло соціально значущих функцій у

суспільстві, гарантуючи права і свободи людини. Успішні країни, розвиваючи механізми державного управління у сфері соціогуманітарної безпеки, широко застосовують моніторинг як елемент інформаційно-аналітичної діяльності. За результатами моніторингу вивчаються основні параметри розвитку суспільства, визначаються його місце у світовому співтоваристві, а також рівень виконання країною взятих на себе міжнародних зобов’язань тощо; на моніторингу ґрунтуються процеси аналізу, прогнозування, стратегічного планування, оцінювання державної політики.

У теорії державного управління моніторинг розглядається як компонент аналітичної діяльності в системі державного управління [2, с. 307]. Призначені для тривалого аналітичного відстеження розвитку певних процесів з метою виявлення загальних закономірностей у визначеній сфері громадського життя, моніторингові дослідження в органах державної влади закладають основу комплексної процедури оцінювання ефективності реалізації державної політики [3, с. 30, 33]. Як процес постійного спостереження моніторинг дає змогу сформувати інформаційну базу, що зорієнтована на оцінку стану, прогноз розвитку та забезпечення управління об’єктом моніторингу [4, с. 7]. Моніторинг відіграє інформаційну та діагностичну роль [5, с. 77], у широкому розумінні він є інструментом управління державною політикою [6, с. 4] і пов’язаний із оцінюванням її ефективності.

За визначенням А.Качинського, моніторинг результативності державної політики, що базується на індикаторах стану національної безпеки, є “самостійною аналітичною процедурою, що здійснюється з метою визначення відхилень діяльності системи забезпечення національної безпеки від задекларованого державою стратегічного курсу” і при цьому реалізує 4 основні функції: оцінки ефективності діяльності системи забезпечення національної безпеки стосовно реалізації задекларованого стратегічного курсу; контролю за якістю рішень з метою оперативного коригування діяльності системи забезпечення національної безпеки; пояснення відмінностей між наслідками альтернативної державної політики у сфері національної безпеки і стратегічним курсом; звітування для забезпечення підготовки доповідей, звітів та інших матеріалів з приводу соціальних та економічних змін, що відбуваються внаслідок практичної реалізації комплексу альтернатив державної політики і державних програм у сфері національної безпеки упродовж певного часу [7, с. 9]. Цілком очевидно, що в сучасному науковому знанні моніторингу від-

водиться роль інструмента підвищення ефективності державного управління в системі забезпечення національної безпеки.

У практичній діяльності суб'єктів забезпечення соціогуманітарної безпеки питання моніторингу регулюється в правовому руслі. Правові засади організації і проведення моніторингу як інструмента інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів державного управління в системі забезпечення соціогуманітарної безпеки закріплено у вітчизняних і міжнародних законодавчих актах і стратегічних документах.

Правові основи моніторингу та стратегічного планування у сфері національної безпеки регламентовані Законом України “Про основи національної безпеки України”. У ст. 10 Закону закріплено норму про проведення постійного моніторингу впливу на національну безпеку процесів, що відбуваються в політичній, соціальній, економічній, екологічній, науково-технологічній, інформаційній, воєнній та інших сферах, релігійному середовищі, міжетнічних стосунках; прогнозування змін, що відбуваються в них, та потенційних загроз національній безпеці як однієї з основних функцій суб'єктів забезпечення національної безпеки України. Аналіз документа показує, що умовою забезпечення національної безпеки є вивчення різноманітних впливів на соціогуманітарний розвиток, прогнозування змін, а також ефективна політика із застосуванням інструментів стратегічного планування і моніторингу.

З огляду на проголошення європейської інтеграції як пріоритету України політика соціогуманітарної безпеки в країні має спрямовуватися на підвищення стійкості до внутрішніх і зовнішніх викликів і загроз, підвищення добробуту населення і досягнення соціальної злагоди в суспільстві, а також на участь у формуванні спільного європейського простору. Однак характер соціогуманітарного розвитку України не відповідає цим вимогам, як і проголошеним на рівні стратегічних документів пріоритетам. Державна політика потребує більш ефективного інструментарію дослідження соціогуманітарної сфери, прогнозування її подальшого розвитку, а також подолання існуючих викликів і загроз. Насамперед це стосується ревізії правових, організаційних, адміністративних, економічних, інформаційних механізмів державного управління, спрямованих на стабілізацію ситуації.

Водночас суттєве зростання ролі моніторингу в управлінських процесах потребує вдосконалення його методологічного і правового забезпечення. Сьогодні у вітчизняних законах і стратегічних

документах саме поняття “моніторинг” вживається в різних контекстах, зокрема: моніторинг впливу на національну безпеку процесів (ст. 2 Закону України “Про основи національної безпеки України”); державний моніторинг застосування державних соціальних стандартів і нормативів (ст. 24 Закону України “Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії”); система моніторингу довкілля (п. 3.9 Стратегії національної безпеки України), моніторинг телекомунікацій (п. 4.4 Стратегії), моніторинг способу життя, доходів і витрат державних службовців (п. 4.5 Стратегії), моніторинг кіберпростору (п. 4.12 Стратегії); екологічний моніторинг (Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2016–2020 роки, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України (КМУ) від 23 серпня 2016 р. № 554, п. 25, Додаток 1 до Програми); громадський моніторинг (Довгострокова стратегія розвитку української культури – стратегія реформ, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 лютого 2016 р. № 119-р); моніторинг стану, моніторинг ефективності (Державна Стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385).

Це поняття пов'язується з різними державно-управлінськими процесами, а саме: моніторингом, аналізом, прогнозуванням та прийняттям рішень (п. 4.2 Стратегії національної безпеки України); оцінюванням та моніторингом (Стратегія подолання бідності, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 березня 2016 р. № 161-р); моніторингом та оцінкою (Державна Стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385); контролем та моніторингом (Довгострокова стратегія розвитку української культури – стратегія реформ, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 лютого 2016 р. № 119-р).

Разом із тим варто звернути увагу на такий усталений підхід, що використовується у законах України та в державних стратегічних документах, як моніторинг їх виконання. Цілком зрозуміло, що завдання моніторингу впливу процесів на національну безпеку і моніторингу стану виконання нормативно-правового акта різні за обсягом, вони суттєво відрізняються в організаційному, ресурсному, методологічному аспектах.

Проблематичним залишається питання операціоналізації ключових понять і термінів, що використовуються в документах стратегічного планування у сфері соціогуманітарної безпеки. Так,

поняття державного, екологічного, громадського моніторингу, які вживаються в окремих документах, не знайшли відображення в загальних стратегічних документах у сфері національної безпеки як окремі види моніторингу. Наприклад, у Стратегії національної безпеки України відсутнє поняття державного моніторингу. Документ містить положення щодо участі громадськості у формуванні, реалізації політики та контролю у сфері національної безпеки, водночас категорія “громадський моніторинг” також не вживається. Серед пріоритетів забезпечення екологічної безпеки у Стратегії визначено завдання щодо створення ефективної системи моніторингу довкілля. Постановою КМУ від 30 березня 1998 р. № 391 “Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля” [8], яка і нині є чинною, нормативно закріплено поняття “державна система моніторингу довкілля”. Водночас у Державній програмі розвитку транскордонного співробітництва на 2016–2020 роки вживається термін “екологічний моніторинг”.

Аналіз стратегічних документів показав, що у функціональному аспекті категорія “моніторинг” пов’язана з такими державно-управлінськими процесами, як аналіз, прогнозування, прийняття рішень, оцінювання, оцінка, контроль. Водночас у Законі України “Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України” [9], що визначає правові, економічні та організаційні засади формування цілісної системи прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку України, після внесення змін термін “моніторинг” не вживається. Не використовується він і в Постанові КМУ від 26 квітня 2003 р. № 621 “Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету” [10]. Проблематичним варто вважати і те, що частина державних стратегічних документів також не містить вимог до моніторингу.

Стосовно формування ефективної системи моніторингу у сфері забезпечення соціогуманітарної безпеки потрібно визнати, що організаційно-правовою проблемою державного управління також стали ухвалення урядом рішення про втрату чинності Постанови КМУ від 11 травня 2006 р. № 614 “Про затвердження Програми запровадження системи управління якістю в органах виконавчої влади” [11], якою фактично було припинено впровадження системи управління якістю за міжнародними стандартами ISO 9001:2000, і відкликання з Верховної Ради України поданого

КМУ проекту Закону про державне стратегічне планування. Експерти Центру Разумкова акцентують увагу на тому, що такі рішення призвели до недостатньої технологічності побудови управлінських процесів, неефективності механізмів управління ризиками, системи моніторингу, критеріїв оцінювання результативності програм, оцінки політичних і юридичних наслідків невиконання програм, відсутності відповідальності за помилкові управлінські рішення тощо [12, с. 96]. Однак на сьогодні ситуація залишається практично без змін. Діяльність створеної при Президенті України Національної ради реформ, основними завданнями якої є визначення пріоритетів реформ, координація дій із реформування та моніторинг реалізації і досягнення цілей реформ, також не дала очікуваних результатів.

Вочевидь, проблема моніторингу має як правовий, так і організаційний аспект. Виходячи з практики вживання категорії “моніторинг” у правовому полі, зокрема в державних стратегічних документах, що регулюють різні аспекти забезпечення соціогуманітарної безпеки, доцільно на законодавчому рівні закріпити термін “організаційно-правові засади проведення моніторингу в системі державного управління”.

Перегляд та формування усталеного понятійного апарату має стати орієнтиром під час розробки і прийняття нормативно-правових актів у частині планування інформаційно-аналітичної діяльності суб’єктів державного управління. Розробка методології моніторингу у сфері забезпечення соціогуманітарної безпеки має базуватися на розумінні його ролі у виконанні двох якісно різних завдань: моніторингу процесів, що відбуваються в соціогуманітарній сфері, компоненти якої визначають стан безпеки; і моніторингу результатів політики, що є власне кількісними і якісними показниками соціогуманітарної безпеки.

Якість моніторингу залежить від того, наскільки інформативними можна вважати показники, за якими він проводиться і формуються індикатори. Для моніторингу дані відбираються згідно із концептом дослідження, водночас здебільшого йдеться про ті дані, що перебувають у межах і обсязі, визначених суб’єктом проведення моніторингу. Однак потрібно визнати, що часом поза увагою залишаються певні групи показників, які більш об’єктивно відображають реальний стан у сфері проведення моніторингу.

Створення державної системи моніторингу соціогуманітарної безпеки як єдиної міжвідомчої автоматизованої багаторівневої інформаційної системи спостереження за станом соціогумані-

тарної безпеки може сприяти вирішенню проблеми аналітичного забезпечення управлінських процесів. Завданням цієї системи має стати виявлення змін порогових значень індикаторів для подальшого аналізу, оцінювання рівня загроз та прогнозування перспектив соціогуманітарного розвитку в контексті таких впливів, оцінювання ефективності державної політики в цілому і окремих державно-управлінських рішень як її складової, а також формування пропозицій щодо вдосконалення державної політики у сфері соціогуманітарної безпеки.

Дієвість моніторингу перевіряється якістю спостереження за реальними процесами, що відбуваються у сфері соціогуманітарного розвитку, а також ступенем володіння суб'єктами забезпечення соціогуманітарної безпеки інформаційно-аналітичним інструментарієм. Саме тому аналіз документів стратегічного планування у сфері забезпечення соціогуманітарної безпеки дає підстави сформулювати вимоги до моніторингу, зокрема щодо оцінки повноти системи показників та індикаторів, спрямованих на спостереження за процесами й вимірювання результатів, оцінювання матеріальних і нематеріальних цінностей, відповідності індикаторів мінімальним вимогам до показників належного соціогуманітарного розвитку, наявності механізмів участі громадян та об'єднань громадян у проведенні моніторингу, оцінки корупційних ризиків, а також відповідності методикам моніторингу, що проводиться міжнародними організаціями (інтегрованими глобальними індексами тощо), порівнянності результатів систем моніторингів, які мають ідентичні завдання.

Для забезпечення результативності моніторингу соціогуманітарної безпеки як елемента єдиної системи моніторингу, аналізу, прогнозування та прийняття рішень у сфері національної безпеки і оборони необхідно визначити: інформаційну систему моніторингу; основні показники, що відображатимуть стан соціогуманітарної безпеки, відповідатимуть умові достовірності та порівнянності вимірювань і результатів оброблення інформації у кожному з елементів системи моніторингу; суб'єкта забезпечення соціогуманітарної безпеки, що здійснюватиме координацію та контроль за проведенням моніторингу, аналіз даних, формування узагальнених оцінок стану соціогуманітарної сфери; строки моніторингу; форму/вид та відповідального за підготовку документа, що фіксуватиме результати моніторингу, прогнозні дані, а також відповідні рекомендації.

У сучасних реаліях динамічного соціогуманітарного розвитку суспільства, зміни характеру

викликів і загроз соціогуманітарній безпеці оперативного моніторингу поточної ситуації вочередь недостатньо. Все більше зростає потреба у якісно новому дослідженні процесів, змісту змін, контекстів, що характеризують картину сьогодення і створюють надійну основу для прогнозування подальшого соціогуманітарного розвитку і безпеки. Відповідно сучасна модель моніторингу має забезпечити державне управління у сфері соціогуманітарної безпеки релевантними даними, достатніми для формування адекватної державної політики, гнучкого реагування на зміни, встановлення горизонтів планування і реалістичності визначених стратегічних цілей, адекватності поставлених завдань механізмам їх досягнення, формування ефективної системи контролю. Саме розуміння процесів, що відбуваються в соціогуманітарній сфері, стає головною умовою адекватного державного управління. Аналіз теоретичних поглядів і практичної діяльності, спрямованої на дослідження процесів формування і реалізації державної політики у сфері соціогуманітарної безпеки, дає змогу представити теоретичну модель моніторингу стану соціогуманітарної безпеки, яка включає низку взаємопов'язаних і взаємозумовлених систем, що формують єдиний механізм:

– об'єкти моніторингу: динаміка процесів у соціогуманітарній сфері; законодавча і нормативно-правова база, міжнародні документи у сфері забезпечення соціогуманітарної безпеки; управлінські рішення, закріплені на державному рівні у стратегічних документах у сфері соціогуманітарної безпеки, тощо;

– суб'єкти моніторингу:

• Верховна Рада України (формування ефективної нормативно-правової бази, зокрема закріплення положення про моніторинг у законодавчих актах, концептуальних, стратегічних, програмних документах, забезпечення визначення і застосування єдиного понятійного апарату; наявність чітких механізмів реалізації правових норм, закріплення відповідальності; гармонізація норм вітчизняних правових актів із міжнародними зобов'язаннями України; чітке закріплення функцій, визначення кола повноважень, прав, обов'язків і відповідальності кожного суб'єкта забезпечення соціогуманітарної безпеки; нормативне закріплення інструментарію участі зацікавлених сторін у моніторингу діяльності суб'єктів забезпечення соціогуманітарної безпеки, моніторингу політики і практичного стану; моніторинг політики, моніторинг практичного стану, моніторинг законодавства в галузі соціогуманітарної безпеки тощо);

- органи виконавчої влади (впровадження моніторингу як інструменту забезпечення стратегічного та галузевого управління, міжвідомчої координації, розподілу і контролю за використанням фінансів; забезпечення відповідності державних програм стратегічним пріоритетам та міжнародним зобов'язанням держави, виконання програм та ін., забезпечення повноти і системності підзаконних нормативно-правових актів, а також горизонтальних і вертикальних зв'язків системи моніторингу та ін.);

- органи державного управління, наділені повноваженнями у сфері безпеки, координаційний орган з питань національної безпеки (моніторинг процесів у соціогуманітарній сфері; впровадження міжнародних принципів і стандартів; моніторинг реалізації політики; координація діяльності суб'єктів забезпечення соціогуманітарної безпеки, забезпечення і контроль надходження та опрацювання необхідної інформації та ін.);

- незалежні наглядові органи (інститут омбудсменів, національні правозахисні установи, антикорупційні структури, національні структури з норм етики і моралі та ін. (чітко сегментовані функції моніторингу);

- інститути громадянського суспільства (ІГС) (моніторинг державної політики у сфері соціогуманітарної безпеки та її практичної реалізації відповідно до спеціалізації ІГС, вплив на формування та реалізацію політики, контроль за діяльністю суб'єктів забезпечення соціогуманітарної безпеки тощо);

- ЗМІ (висвітлення інформації, формування інформаційних платформ, форумів для дискусій та ін.);

- законодавчі і нормативно-правові акти, що визначають організаційно-правові засади проведення моніторингу (наявність базового законодавчого акта, узгодження документів різного рівня, термінологічна чіткість, дієві механізми реалізації правових норм тощо);

- ресурсне забезпечення (матеріальні і нематеріальні ресурси, людські ресурси (своєчасна підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації персоналу) тощо);

- методика формування показників для проведення моніторингу (формування дієвих механізмів моніторингу стану прогнозних орієнтирів і показників, за якими аналізується ефективність державної політики у сфері соціогуманітарної безпеки, оцінка тенденцій розвитку з позиції ухвалення стратегічних рішень і коригування політики. Доречним виявляється узгодження національних методик із методиками моніторингу

ключових показників соціально-економічного розвитку, що застосовуються ООН і її спеціалізованими установами, Світовим банком, Міжнародним валютним фондом, Організацією економічного співробітництва та розвитку та ін.);

- показники (індикатори) моніторингу (встановлення планових і нормативних показників як основи для порівняння; фіксація ієрархічності показників, їх взаємозв'язку, ранжування; визначення діагностичних і стратегічних показників, ступеня реалізації стратегічних пріоритетів у кількісних і якісних оцінках; вибір цільових показників як елементів системи виявлення стратегічних відхилень на початкових етапах, забезпечення реалістичності оцінок тощо);

- автоматизовані системи аналізу показників (постійно діючий моніторинг стану ключових індикаторів; виявлення відхилень цільових показників від запланованих і нормативних значень; розрахунок прогнозних показників; спостереження за динамікою процесів у сфері соціогуманітарної безпеки та ін.);

- аналітичні та прогнозні матеріали, звіти за результатами проведення моніторингу тощо.

Формалізація процедур із застосування моніторингу як інструменту інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності суб'єктів соціогуманітарної безпеки дасть змогу органам державної влади, використовуючи дані моніторингу, розробляти адекватні механізми державного реагування на сучасні виклики та загрози з метою забезпечення соціогуманітарної безпеки і прогнозування соціогуманітарного розвитку суспільства.

Висновки та перспективи подальших досліджень. В умовах високої динамічності змін у соціогуманітарній сфері, нестійкості показників соціально-економічного розвитку, наявності диспропорцій регіонального і місцевого розвитку, зміни морально-ціннісних орієнтацій населення роль моніторингу в управлінських процесах значно зростає. Результати дослідження дають підставу стверджувати, що в сучасному державному управлінні моніторинг став організаційно-правовим елементом управлінської діяльності. Ефективність моніторингу в забезпеченні державного управління у сфері соціогуманітарної безпеки залежить, насамперед, від якості його правового регулювання, а також організаційно-функціональних, оперативних, інформаційно-аналітичних, ресурсних, матеріально-технічних, фінансових та інших можливостей суб'єктів забезпечення безпеки і всіх цільових груп, які, виконуючи специфічні або загальні функції,

пов'язані з наглядом за формуванням і реалізацією державної політики у цій царині, створюють умови для взаємодоповнюваності та покращання підзвітності й підвищення прозорості діяльності структур внутрішнього і зовнішнього управління у секторі безпеки.

Сучасний стан правового регулювання застосування моніторингу в системі державного управління соціогуманітарною безпекою потребує вдосконалення, що полягає, насамперед, у забезпеченні системності, узгодженості нормативно-правових актів між собою, а також з міжнародними документами, термінологічної чіткості, наявності чітких механізмів реалізації правових норм.

Моніторинг у системі забезпечення соціогуманітарної безпеки доцільно розглядати як діючу на постійній основі аналітичну систему спостереження за зміною якісних і кількісних характеристик індикаторів, які визначають стан соціогуманітарної безпеки в країні, для подальшого формування, коригування та реалізації державної політики.

Результативність моніторингу і надійність його даних для ухвалення управлінського рішення щодо ефективності політики або потреби в її коригуванні визначаються дієвістю моделі моніторингу, яка включає низку взаємопов'язаних і взаємозумовлених систем, що формують єдиний механізм, у якому важливу роль відіграє якість підбору критеріїв і параметрів, формування індикаторів і визначення порогових значень у соціальних процесах, вихід за межі яких свідчить про виникнення загрози соціогуманітарному розвитку.

Перспективи подальших досліджень. В умовах динамічного соціогуманітарного розвитку в Україні постає проблема впровадження європейських стандартів в управлінські процеси. Формування ефективної державної безпекової політики вимагає створення дієвої системи стратегічного планування. Сьогодні це залишається методологічно складним і водночас практично значущим питанням, тому воно має бути покладеним в основу подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Горбатюк С. Є. Соціальна функція держави в контексті забезпечення соціогуманітарної безпеки / С. Є. Горбатюк // Вісн. НАДУ. – 2017. – № 1 (84). – С. 84–90.
2. Государственное управление: основы теории и организации : учеб. : в 2 т. / под ред. В. А. Козбаненко. – 2-е изд. – М. : Статут, [Б. г.] – Т. 1. – 366 с.
3. Валевський О. Л. Держава і реформи в Україні: аналіз державної політики в умовах трансформації суспільства : монографія / О. Л. Валевський. – Київ : НАДУ, 2007. – 217 с.
4. Бондаренко Т. С. Хмарний моніторинг у соціально-економічних дослідженнях : монографія / Т. С. Бондаренко, Г. К. Кожевніков, О. О. Агєєва ; Укр. інж.-пед. академія. – Харків : Міськдрук, 2016. – 192 с.
5. Плужник А. В. Моніторинг у системі забезпечення економічної безпеки міста / А. В. Плужник // Наук. вісн. Полтав. ун-ту економіки і торгівлі. – 2012. – № 1 (52). – С. 75–77.
6. Телешун С. О. Моніторинг джерел інформації в системі державного управління : навч. посіб. / С. О. Телешун, І. В. Рейтерович ; за заг. ред. проф. С. О. Телешуна. – Київ : НАДУ, 2009. – 36 с.
7. Качинський А. Б. Індикатори національної безпеки: визначення та застосування їх граничних значень : монографія / А. Б. Качинський. – Київ : НІСД, 2013. – 104 с.
8. Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 берез. 1998 р. № 391 // Законодавство України. – Режим

References

1. Horbatiuk, S.Ye. (2017), "The social function of the state in the context of ensuring social and humanitarian security", *Visnyk Natsional'noi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy*, vol. 1 (84), pp. 84–90.
2. Kozbanenko, V.A. (editor), *Gosudarstvennoe upravlenie: osnovy teorii i organizacii: uchebnyk* [Public Administration: the fundamentals of theory and organization: a textbook], vol. 1, 2-nd ed., Statut, Moscow, Russian Federation.
3. Valevs'kyj, O.L. (2007), *Derzhava i reformy v Ukraini: analiz derzhavnoi polityky v umovakh transformatsii suspil'stva* [State and reforms in Ukraine: analysis of state policy in the context of the transformation of society], National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
4. Bondarenko, T.S., Kozhevnikov, H.K. and Ahieieva, O.O. (2016), *Khmarnyj monitorynh u sotsial'no-ekonomichnykh doslidzhenniakh* [Cloud monitoring in socio-economic research], Mis'kdruk, Kharkiv, Ukraine.
5. Pluzhnyk, A.V. (2012), "Monitoring in the system of economic security of the city", *Naukovyj visnyk Poltav'skoho universytetu ekonomiky i torhivli*, vol. 1 (52), pp. 75–77.
6. Teleshun, S.O. and Rejterovych, I.V. (2009), *Monitorynh dzherel informatsii v systemi derzhavnoho upravlinnia: navchal'nyj posibnyk* [Monitoring of information sources in the system of public administration: a manual], National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

- доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/391-98-п>.
9. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України [Електронний ресурс] : Закон України від 23 берез. 2000 р. № 1602-III (із змінами) // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>.
 10. Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету [Електронний ресурс] : Постанова Каб. Міністрів України від 26 квіт. 2003 р. № 621 // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/621-2003-п>.
 11. Про скорочення кількості та укрупнення державних цільових програм [Електронний ресурс] : Постанова Каб. Міністрів України від 22 черв. 2011 р. № 704 // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/704-2011-п>.
 12. Перебіг реформ у секторі безпеки України: збутки та головні проблеми (дискусійні матеріали) // Моніторинг викликів урядуванню в секторі безпеки України: стан і потреби : матеріали першої міжнар. конф, Київ, 21–22 січ. 2016 р. / за ред. Ф. Флурі, О. Мельника ; Центр Разумкова, DCAF. – Київ : Заповіт, 2016. – 115 с.
 7. Kachyns'kyj, A.B. (2013), *Indykatory natsional'noi bezpeky: vyznachennia ta zastosuvannia ikh hranychnykh znachen'* [Indicators of national security: definition and application of their limit values], National Institute for Strategic Studies, Kyiv, Ukraine.
 8. The Cabinet of Ministers of Ukraine (1998), Decree “On approval of the Regulation on the state system for environmental monitoring”, of 30 March 1998, No. 391, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/391-98-п> (Accessed 12 March 2018).
 9. The Verkhovna Rada of Ukraine (2000), Law of Ukraine “On state forecasting and development of programs of economic and social development of Ukraine” of 23 March 2000, No. 1602-III (as amended), available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1602-14> (Accessed 12 March 2018).
 10. The Cabinet of Ministers of Ukraine (2003), Decree “On the development of forecast and program documents of economic and social development and drafting of the state budget” of 26 April 2003, No. 621, available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/621-2003-п> (Accessed 15 March 2018).
 11. The Cabinet of Ministers of Ukraine (2011), Decree “On reducing the number and consolidation of state target programs” of 22 June 2011, No. 704, available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/704-2011-п> (Accessed 15 March 2018).
 12. (2016), “The course of reforms in the security sector of Ukraine: achievements and main issues (discussion materials)”, *Monitorynh vyklykiv uriaduvanniu v sektori bezpeky Ukrainy: stan i potreby* [Monitoring of challenges to government in the security sector of Ukraine: state and needs], *Materialy pershoi mizhnarodnoi konferentsii* [Proceedings of the first international conference], Kyiv, Ukraine, 21-22 January 2016.

Горбатюк Світлана Євгенівна,
кандидат наук з державного управління,
докторант кафедри соціальної і гуманітарної політики,
Національна академія державного управління
при Президенті України,
03057, м. Київ, вул. Антона Цедіка, 20

Цитування: Горбатюк С. Є. Моніторинг у системі забезпечення державного управління у сфері соціогуманітарної безпеки / С. Є. Горбатюк // Вісн. НАДУ. Серія “Державне управління”. – 2018. – № 3 (90). – С. 138–145.

Стаття надійшла: 19.06.2018

Схвалено до друку: 27.08.2018

Horbatiuk, Svitlana Ye.,
Ph.D in Public Administration,
Doctoral Student of the Social
and Humanitarian Policy Chair,
National Academy for Public Administration
under the President of Ukraine,
20, Anton Tsedyk St., Kyiv, 03057, Ukraine

Citation: Horbatiuk S. Ye. (2018). Monitorynh u systemi zabezpechennia derzhavnoho upravlinnia u sferi sotsiohumanitarnoi bezpeky [Monitoring in the system of public administration ensuring in the sphere of social and humanitarian security]. *Bulletin of the NAPA, Series “Public Administration”*, 3 (90), 138–145.

Article arrived: 19.06.2018

Accepted: 27.08.2018